

LEO BUTNARU

Fanteziile din interiorul... fanteziilor

(debutul peste timpuri)

IX

Cu 11-12 secole înaintea lui Khayyam, Horațiu spunea că tânărul care dorește să ajungă iscusit trebuie să fie cumpătat: *Abstinuit venere et vino* – Să se abțină de la dragoste și vin. În baza experiențelor celor antici, Jean-Baptiste Du Bos spunea: „Patima pentru vin este mai primejdioasă decât celelalte. Ia mult timp și-l face pe tânărul Artizan să nu-l mai poată folosi cum se cuvine nici pe cel care-i mai rămâne. Băutura peste măsură nu este un păcat din acelea ce se îndreaptă cu vârsta. În câțiva ani vlăguiește mintea și, în mare parte, trupul. (...) Petroniu, cel mai puțin cumpătat dintre scriitorii, unui tânăr ce vrea să-și ducă învățătura la bun sfârșit îi cere să fie sobru: *Frugalitatis lege paleat exacta* – Să respecte cu strictețe legea desăvârșită a cumpătării. Iuvenal, vorbind despre acei poeți din vremea lui, care scriau lucrări foarte mari, spune că ei se stăpâneau de la vin chiar și în zile pe care obiceiul le menea petrecerilor abundente. *Fuit utile multis/ Pallere et vinum toto nescire Decembri* – A fost folositor pentru mulți să fie cumpătați și să nu cunoască vinul de decembrie”.

E de presupus că acei tineri latini își urmau un program special, al abstenenței, într-un... opulență spirituală. Precum procedau, peste secole, și tibetani neofiți, porniți pe calea acumulării de experiență. Dâșii își propuneau planuri vaste de avansare spirituală prin modelarea de sine, prin studii filosofice, exerciții practice. Programul lor presupunea, între altele, și următoarele:

- 1) *tawa* – a privi, a examina;
- 2) *gompa* – a reflecta, a medita;
- 3) *tchyeupa* – consumarea fructului celor două practici anterioare. Conform altei enumerări:
 - 1) *teune* – a căuta semnificația, rațiunea de a fi a lucrurilor;
 - 2) *lab* – a le studia pe acestea în cele mai mici detalii;
 - 3) *gom* – a reflecta și a medita asupra celor descoperite;
 - 4) *toga* – a înțelege.

Intuitiv sau pe deplin conștient, unii scriitori ajung la prescripții similare, urmându-le, ce-i drept, în mod personal, în conformitate cu specificul îndeletnicirilor lor. Prietenii și apropiații fraților Goncourt erau de părere că aceștia au o școală proprie de elaborare și prezentare a experienței: acumulau mormane întregi de *petits papiers* (notițe), referitoare la viața psihologică a contemporanilor,

Femeie cu gâtul șliț

propunându-și a reda adevărul în deplina lui nuditate și cruzime; studiază cu atenție viața, petrec săptămâni de-a rândul în spitale, case ale muncitorilor, până la urmă scriind romane în care imaginația, fantezia au cel mai neînsemnat rol, ponderea revenind observațiilor nemijlocite.

S-ar putea spune că fraților romancierii procesul de sintetizare într-un tot întreg a experiențelor (pentru că două au fost, nu? una a lui Edmont, cealaltă a lui Jules) nu le crea dificultăți speciale, fapt ce trezi suspinătoarea invidie a altui renumit tandem, Ilf și Petrov, care mărturisea(u): „E foarte greu să scrii în doi. Credem că prozatorilor Goncourt le-a fost mai ușor. Oricum, ei erau frați. Iar noi nici măcar rude nu suntem. Și nici de-o vârstă. Ba chiar ne tragem din diferite nații: în vreme ce unul e rus (misterios suflet slav), altul e evreu (misterios suflet iudaic)... Așadar, ne vine greu să lucrăm.

Ne este absolut inexplicabil cum de reușim să scriem totuși în doi”.

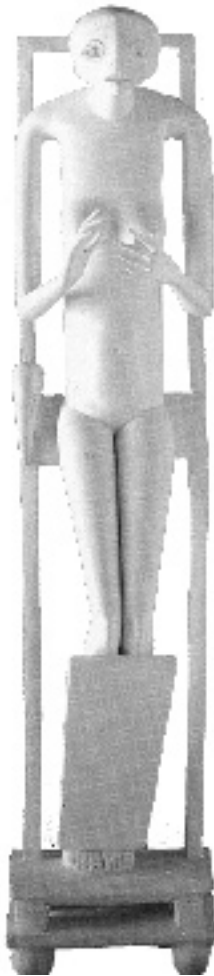
Odată ce am abordat într-un sens mai larg experiența umană și pe cea de creație, în special, anume în virtutea travaliului profesional literatura nu înseamnă exclusiv un drum spre sine însuși, ci foarte multe drumuri spre alte domenii de activitate. Bernard Shaw avea ca argument propriile piese, pentru a demonstra oricui că el, scriitorul, cunoaște foarte bine economia, precum pânzele lui Michelangelo nu trezeau dubii că titanul renescentist cunoștea perfect anatomia. Nu depistăm „nereguli” în afirmația lui Shaw că redactorii ziarelor ar trebui să trimită la premierele pieselor sale nu critici de teatru, ci comentatori politici.

Și totuși, în ce privește tine-rețea („I-așa de lungă vremea de când nu mai e azi...”, B. Fundoianu) scriitorilor celebri din toate epocile, se cunosc mult mai multe despre ceea ce făceau și extrem de puține despre cum făceau, cum creau. Adică, nu este nici pe departe elucidat modul de a lucra, de a elabora la anii fragezi ai viitorilor titani. Dacă mărturiile despre activitatea lor la maturitate abundă (jurnale intime, memorii, corespondență, manuscrise...), în destule cazuri probele juniei lipsesc. Din acest unghi de cercetare, Mihai Eminescu ar reprezenta una din excepții. Despre efervescența sa creatoare la vârsta edenice metafore a debutului avem informații certe. Spre ilustrare, să apelăm la amintirile lui Ștefanelli, care scria că Eminescu „era foarte mulțumit când tovarășii lui nu erau acasă (în perioada studiilor la Viena – n.a., L.B.). Atunci... lucra nestingherit de nimeni. Se plimba prin cameră, bea cafea, fuma, șuiera, fredona câte o melodie și-și alcătuia astfel ideea și forma în care s-o îmbrace. Se pune apoi la masă și scria, scria mereu, așternând pe o coală sau pe un petic de hârtie rodul gândurilor sale, și dacă i se ivea vreo dificultate, se scula iarăși, mai bea o cafea, se plimba, se

gândea și iarăși se apuca de scris. Dacă-i lipsea vreo idee potrivită, el nu se împiedica de lipsa ei, ci lăsa un loc și trecea mai departe. Când era lucrarea gata, atunci o citea de mai multe ori și acum începea să corijeze cele scrise, până ce lucrarea căpăta formă frumoasă și expresie concisă... Cine a avut în mână vreun manuscris al lui Eminescu, a văzut câte corectări cuprindea... Adesea însă lăsa Eminescu lucrările sale săptămâni și luni întregi necitite și necorijate și se lua la alte lucrări... dacă-i venea vreo idee... oriunde s-ar fi aflat, căuta un petic de hârtie și scria cu creion poezia”; „O particularitate a lui Eminescu era că nu spunea nimănui ce scrie, ci încuia manuscriptul”; „Uneori era atât de adâncit în lucru, că scria până

foarte târziu noaptea și nici nu mergea la cină, ci trimitea pe cineva să-i cumpere pâine, brânză, o sticlă de bere și lucra mai departe”. (Și aici este momentul să constatăm că, după circa o mie nouă sute de ani, metoda de lucru a lui Mihai Eminescu și – să fim siguri, a oricărui alt mare poet contemporan lui – nu se deosebea decât în nuanțe insignifiante de cea a lui Virgiliu, să zicem, referitor la care Benedetto Croce emitea următoarele considerații: „Virgiliu, pentru a nu pierde totul pentru parte, pentru o mărunță parte, multul pentru puțin, pentru a nu lăsa să-i scape în van momentul fericit, se resemna, cum spune biograful, să scrie unele versuri imperfecte sau provizoriu formulate (în timp ce scria, pentru ca să nu-i împiedice ceva avântul, lăsa unele lucruri nedesăvârșite, iar pe altele parcă le schița în versuri foarte grăbite); își făcea singur curaj și glumea cu prietenii, numind acele versuri «proptele» care slujeau la susținerea edificii lui, până când el ar fi putut să le înlocuiască cu coloane solide”).

După o dramă amoroasă, Goethe se dedică muncii până la uitare de sine și, în numai patru săptămâni, scrie *Suferințele tânărului Werter*, iar cea mai năvalnică revărsare creatoare Pușkin o are în memorabila toamnă de la Boldino, când, disperat, într-un răstimp neînchipuit de scurt, scrie enorm. Repede scria la începuturile sale literare și Cehov: câte o povestire pe zi! Vladimir Korolenko își amintește despre o întâlnire cu junele Anton Pavlovici, în timpul căreia acesta îi mărturisi următoarele: „Știi cum ticluiesc micile mele povestioare? Iată...”, zise Cehov, alergând cu privirea pe masă și, luând primul lucru care-i căzu sub mână, o călimară, adăugă: „Dacă doriți, mâine voi avea o povestire intitulată *Călimara*”. Astfel proceda tânărul Cehov, cel care la o vârstă ceva mai înaintată însă avea să constate că „înfiorător de grea este munca scriitorului”.

Obiectul invizibil